

Tempus

Verbets tempus (tidsform) påverkar graden av intimitet mellan textens karaktärer och läsare. De två vanligaste formerna i skönlitterära texter är presens (nutid) och preteritum (dåtid, tidigare kallat imperfekt).

Psykologiskt sett spelar tempusval inte någon större roll för läsaren. Få minns vilket tempus en favoritbok har. Men tidsformen påverkar ändå texten berättartekniskt då tempus är en del av läsarens orientering i boken, precis som rummet.

Presens

I presens utspelar sig scenerna i nutid ("jag springer" eller "hon sjunger"). Nutid används ofta för att skapa nerv, omedelbarhet och närvaro. Men - vill man berätta om något som redan har skett blir man tvungen att använda tillbakablickar som riskerar att läsaren tappar den närvarokänsla som man ville uppnå genom att använda presens. Skriver man i presens har man ingen möjlighet att blicka framåt i tiden, vilket man ibland kan göra i preteritum.

När nutid kombineras med ett första person-perspektiv uppstår en hyper-intim text, som är vanligast i ungdomsromaner. Presens kan ibland uppfattas som "alltför närvarande" och kanske föredrar läsaren det mått av känslomässig distans som preteritum erbjuder. En välskriven och genomtänkt text i presens kan dock bli stilistiskt snygg och effektiv.

Preteritum

När man läser en roman får man, oavsett tempus, läsa om något som redan har hänt - även om texten utspelas i presens. Det som skrivs har redan hänt - eftersom boken är tryckt. Det kan vara en av anledningarna till att berättelser i preteritum ("jag sprang" eller "hon sjöng") är de vanligaste. Preteritum tillför lite utrymme att andas mellan karaktär och läsare och tonar även ned känslan av att något är akut.

En roman i preteritum underlättar även när man exempelvis vill förmedla slutsatser som karaktärerna

har dragit. I berättelsens början kan läsaren ana att karaktären kommer att utvecklas. Vill man ha scener med förstärkt närvaro går det att skapa genom att först förankra tiden i preteritum för att sedan skifta till presens – vilket ger en effekt av förhöjd spänning eller närvaro. Därefter kan man återgå till preteritum.

Att skifta tempus i ett nytt kapitel riskerar dock att krångla till det för läsaren i onödan. Detta bör endast göras om man verkligen vill markera att bokens olika delar utspelar sig i olika tider. Om tempusskiftet kan misstolkas eller är tvetydigt, kan läsaren bli förvirrad över var han eller hon befinner sig kronologiskt.

Tips

Provskriv ett kapitel först i presens och sedan preteritum. Fundera över när du upplevde mest flyt och inlevelse och vilket du föredrar när du läser texten högt. Skriv i den tidsform som känns enklast och mest naturlig för dig och din berättelse. Och - var konsekvent i ditt val.